מאמרי התורה

להבין

להתבונן

התבוננות מעמיקה ומחזקת
ביסודות עבודת האדם בעולמו
על סדר פרשיות התורה

• בראשית •

מכון להבין
להתבונן להתקדם להתרוממ!

ירונו הלומדים ויגילו המעמיקים בהגלות נגלות אור יקרות

נפתחו האוצרות

לִלְמֹד את הספה"ק
תֹּמֶר דְּבוֹרָה עִם "לְהָבִין"

ההוגים והמעיינים בספה"ק "תומר דבורה" עם ביאור "להבין", יתעוררו ביתר באוצרות של יראת שמים, אהבת ה', ועבודת ה', ולהתגלות ישרת בקדושת המאירת שבין אדם למאירו

ביאור משולב לכל תיבה ותיבה ומאמרי העמקה והתבוננות ביסודות המרכזיים

כלים מעשיים להנהגת האדם באופן הגיוני וברור המתיישב על הלב

מושגי הסוד והקבלה מבוארים היטב גם למי שאינו רגיל במושגים אלו

לקבוצות לימוד: ניתן להשיג חוברות עם 'הביאור המשולב' בלבד, במחיר עלות בטלפון: 055-6724041

יפה נוף
מסרים

מאמרי התורה
להבין

להתבונן

התבוננות מעמיקה ומחזקת
ביסודות עבודת האדם בעולמו
על סדר פרשיות התורה

*** בראשית ***

ערוך על פי וועדים שנמסרו
בפני מבקשי דעת
ע"י הרה"ג
רבי **אהרן שווב** שליט"א

כתיבה ועריכה:
הרב אריה לייב גולדשטוף שליט"א

עימוד וגרפיקה:
אהרן עמיר 052-7657995

להארות ולהערות:
lehovin.tora@gmail.com | 050-4166000

פרשת
חיי שרה

בּוֹא בָּרוּךְ ה׳

התיקון המיוחד של אליעזר עבד אברהם

׳ותמת שרה בקרית ארבע׳ – מדוע דוקא שם?

פרשת חיי שרה פותחת בפטירתה של שרה אמנו, והתורה מציינת את המקום המדויק שבו נפטרה[109]:

> וַתָּמָת שָׂרָה בְּקִרְיַת אַרְבַּע הִוא חֶבְרוֹן בְּאֶרֶץ כְּנָעַן, וַיָּבֹא אַבְרָהָם לִסְפֹּד לְשָׂרָה וְלִבְכֹּתָהּ.

והנה, אברהם אבינו קבע את דירתו בארץ פלשתים, ואם כן, כיצד הזדמנה מיתת שרה בדיוק בקרית ארבע שרחוקה מביתה?

מבאר הרמ״ד וואלי[110], שכיון שהקב״ה רצה שהיא תיקבר במקום הזה, לכן סיבב שהיא תלך לשם קודם מותה ותמות שם:

> כדי שנלמוד מזה ענין אמרם ז״ל[111]: ׳רגלוהי דבר נש אינון מובילון יתיה, באתר דמתבעי תמן מובילון יתיה׳. שהרי אברהם קבע דירתו בארץ פלשתים, ומה לה לשרה לצאת מדירתה ולילך בארץ כנען, **אלא שרגליה הביאוה למות במקום דבקותה ותיקונה.**

כלומר, עניינה של שרה הוא להיקבר דוקא בקרית ארבע. ויש להבין: מה הענין המיוחד במקום הזה, ומה השייכות המיוחדת שיש ל׳שרה׳ למקום הזה?

׳ארבע׳ מאות שקל, בקרית ׳ארבע׳

נשים לב לכך, שהמספר ארבע חוזר ומופיע בפרשה מספר פעמים. המקום נקרא ׳**קרית ארבע**׳, ואף המחיר שבו קנה אברהם את המערה הוא **ארבע מאות** שקל[112]. ויש להבין מה הרמז בזה.

---

109. בראשית כג, ב.
110. אור עולם בראשית כג, א.
111. סוכה נג ע״א.
112. בראשית כג, טז.

מבאר הרמ"ד וואלי:

> ותמת שרה בקרית ארבע - שרומז לשם אדנ"י שיש בו ד' אותיות, והיא קרית מלך רב שמתחברת עם שם הוי"ה שגם בו יש ד' אותיות, והכל נרמז בענין אמרו: 'בקרית ארבע היא חברון'.

כלומר, 'קרית ארבע' היא מקום החיבור של ארבע אותיות שם אדנות עם ארבע אותיות שם הוי"ה, ולכן היא נקראת 'חברון' - מלשון חיבור.

ועדיין יש לבאר, מה עומק הדבר, ומה השייכות של שרה אמנו לענין זה?

מיתה שלא על ידי הנחש

עוד מבואר בזוהר הקדוש[113], שמיתתה של שרה היתה מיתה מסוג אחר משאר בני העולם:

> **וַתָּמָת שָׂרָה בְּקִרְיַת אַרְבַּע - רָזָא אִיהוּ, בְּגִין דְּלָא הֲוָה מִיתָתָהּ עַל יְדָא דְּהַהוּא נָחָשׁ עֲקִימָאָה, וְלָא שָׁלַט בָּהּ כִּשְׁאָר בְּנֵי עָלְמָא דְּאִיהוּ שָׁלִיט בְּהוּ...** רָזָא דְּקִרְיַת אַרְבַּע בְּרָזָא עִלָּאָה, וְלָא עַל יְדָא אָחֳרָא. בְּקִרְיַת אַרְבַּע וְלָא בְּנָחָשׁ, בְּקִרְיַת אַרְבַּע הִיא חֶבְרוֹן.
>
> [ותמת שרה בקרית ארבע - סוד הוא, משום שמיתתה לא היתה על ידי אותו נחש עקלתון, ולא שלט בה כשאר בני העולם שהוא שולט בהם... סוד קרית ארבע בסוד העליון, ולא על ידי אחר. בקרית ארבע ולא בנחש, בקרית ארבע היא חברון].

ויש להבין: מה פירוש הדבר שהיא מתה "בקרית ארבע" ולא על ידי הנחש? והרי סוף סוף היא נפטרה מן העולם, ומה ההבדל בין מיתה למיתה?

עוד מבואר בזוהר הקדוש בפרשתנו[114], שהשם 'מערת המכפלה' מורה על סוד האות ה' שבשם הוי"ה, שהיא כפולה - ה' ראשונה וה' אחרונה. וגם זאת יש להבין, מה סוד ה'מכפלה' שבמערה?

מדוע נבחר דוקא אליעזר להביא את רבקה?

בהמשך הפרשה מספרת התורה, שאברהם אבינו ביקש כלה לבנו יצחק. הוא לא רצה

---

113. ח"א קכה ע"א.
114. ח"א קכט ע"א.

שתהיה מבנות כנען, ומאידך לא היה אפשר להוציא את יצחק מן הארץ, משום מעלתו שהיה ׳עולה תמימה׳[115]. ולכן שלח את אליעזר עבדו להביא לו אשה ממשפחתו[116]:

> לֹא תִקַּח אִשָּׁה לִבְנִי מִבְּנוֹת הַכְּנַעֲנִי אֲשֶׁר אָנֹכִי יוֹשֵׁב בְּקִרְבּוֹ. כִּי אֶל אַרְצִי וְאֶל מוֹלַדְתִּי תֵּלֵךְ וְלָקַחְתָּ אִשָּׁה לִבְנִי לְיִצְחָק.

ומבואר במדרש[117], שבעקבות השליחות הזו זכה אליעזר לצאת מכלל ׳ארור׳ לכלל ׳ברוך׳:

> אליעזר כנעני היה, ועל ידי ששירת אותו צדיק באמונה, **יצא מכלל ארור לכלל ברוך**, שנאמר: ״בּוֹא בָּרוּךְ ה׳״.

כאשר אמר לו לבן[118]: ״**בּוֹא בָּרוּךְ ה׳**, לָמָּה תַעֲמֹד בַּחוּץ, וְאָנֹכִי פִּנִּיתִי הַבַּיִת״, הוא היה בזה כשליח מאת הקב״ה להודיע לאליעזר שזכה להשתנות מ׳ארור׳ ל׳ברוך׳.

ויש להתבונן: מדוע גלגל הקב״ה שיצחק ימצא את זיווגו דוקא על ידי שליחותו של אליעזר, ודוקא אליעזר - הארור מבני כנען - יהיה השליח להביא לו אשה?

וגם, כיצד גרמה השליחות הזו שאליעזר יתהפך מ׳ארור׳ ל׳ברוך׳? מה היה התיקון שהוא עשה כאן?

אליעזר – ׳דולה ומשקה׳ ובכל זאת ׳ארור׳

הקושיה מתחזקת כאשר מתבוננים בדמותו של אליעזר.

מחד, הוא היה בדרגה רוחנית גבוהה מאוד. עליו אמרו חז״ל[119] שהיה ״דולה ומשקה מתורתו של רבו לאחרים״. ועל מה שנאמר עליו[120] ״הַמֹּשֵׁל בְּכָל אֲשֶׁר לוֹ״, דרשו במדרש[121] ״שהיה שליט ביצרו כמותו״, ואף ״שהיה זיו איקונין שלו דומה לו״ - לאברהם.

ומאידך, אליעזר נקרא ׳ארור׳, מחמת היותו מבני כנען שעליהם נאמר[122]:

> אָרוּר כְּנָעַן, עֶבֶד עֲבָדִים יִהְיֶה לְאֶחָיו.

---

115. ראה רש״י בראשית כו, ב.
116. בראשית כד, ג-ד.
117. בראשית רבה ס, ז.
118. בראשית כד, לא.
119. יומא כח ע״ב.
120. בראשית כד, ב.
121. בראשית רבה נט, ח.
122. בראשית ט, כה.

פלא הדבר! כיצד יתכן שאדם במדרגה כזו, שליט ביצרו כאברהם ודולה ומשקה מתורת רבו, ייקרא 'ארור'?!

ומאידך, מה קרה בשליחות הזו שגרם לו להתהפך ל'ברוך'?

אם אליעזר יכול להיהפך לברוך – מדוע לא בת כנען?

ויתירה מזו, קושיה עצומה עולה כאן:

אם אפשר להפוך את אליעזר הכנעני ל'ברוך', מדוע אי אפשר לקחת אשה מבנות כנען ולעשות בה את אותו תהליך?

הרי בפשטות, האשה היא המקבלת וטפילה לבעלה, כאשר הבעל הוא המשפיע בה. ואם כן, מה איכפת לנו שהיא מבנות כנען? אדרבה, יצחק אבינו ישפיע בה מקדושתו ויתקן אותה, כפי שאברהם תיקן את אליעזר!

*

עבודתו של אברהם אבינו – ירושת הארץ

כדי לבאר את כל הענין, עלינו להבין תחילה מהו התיקון הגדול שאברהם אבינו פועל בכל חלקי הפרשה - הן בקניית מערת המכפלה וקבורת שרה, והן בשליחת אליעזר עבדו להביא אשה ליצחק.

עיקר הסוגיא של אברהם אבינו בעולם הוא לקדש את הארץ - ארץ ישראל.

זו הסוגיא של ברית בין הבתרים, שבה הובטח לו "לְזַרְעֲךָ נָתַתִּי אֶת הָאָרֶץ הַזֹּאת"[123].

זו הסוגיא של ברית המילה, שהקב"ה אמר לו שבזכותה יזכה בארץ[124].

וזו גם סוגיית הגלות שהקב"ה מודיע לו שתהיה, ואחריה יזכו בניו בארץ, "וְדוֹר רְבִיעִי יָשׁוּבוּ הֵנָּה"[125].

יש כאן מהלך שלם שכולו סובב סביב ירושת הארץ, וזו הסוגיא של אברהם אבינו[126].

123. בראשית טו, יח.
124. ראה בראשית יז, ח-י.
125. בראשית טו, טז.
126. וכפי שהארכנו במאמר לפרשת לך לך, בביאור הקשר שבין ברית המילה לירושת הארץ.

'והיה ברכה' – להבריך את השפע העליון בתוך הארץ

בתחילת דרכו אמר הקב"ה לאברהם[127]: "וַאֲבָרֶכְךָ וַאֲגַדְּלָה שְׁמֶךָ וֶהְיֵה בְּרָכָה". כלומר, כח הברכה נתון בידך.

ביאור הדבר: עיקר כח הברכה הוא לחבר את השפע העליון שיש בשמים לתוך הארץ.

'ברכה' היא מלשון "הַבְרָכָה", כמו שמבריכים את ענף האילן בתוך האדמה, והוא נקלט בה ומצמיח ממנה פירות.

וזה היה תפקידו של אברהם אבינו: "וֶהְיֵה בְּרָכָה" - להבריך את הברכה העליונה של השמים בתוך הארץ.

מדוע הארץ ניתנה מתחילה דוקא לכנען?

אולם, הארץ באותו זמן עדיין היתה שייכת לכנען. ויש להתבונן בדבר: מדוע הקב"ה נתן את הארץ הקדושה מתחילה דוקא בידי כנען שהיא אומה שפלה ביותר עד שנאמר עליהם "לֹא תְחַיֶּה כָּל נְשָׁמָה"[128]?

ונחדד יותר את השאלה -

כבר ביארנו במקום אחר[129], שלכל אחת מאומות העולם יש חיבור לאחת מן הספירות של הטומאה. אבל כנען הוא 'ארור' ו'עבד' - בלי שום כח עצמי, ובלי שום חיבור לגילוי בארץ.

ונסביר את הדברים בתוספת ביאור -

יש בבריאה בחינת 'זכר' ויש בחינת 'נקבה'.

הזכר הוא המשפיע. הוא שייך לבחינת 'רוח', והוא משפיע רוח חיים בתוך הדבר. **הנקבה** לעומת זאת היא בחינת 'נפש', המקבלת את החיות מבעלה, ותפקידה הוא לפעול עם מה שבעלה משפיע בה.

ואמרו חז"ל שעבדים הוקשו לנשים[130], ועומק הדבר הוא שגם העבד הוא כמו האשה - אין לו 'רוח' פעילה מעצמו, אלא הוא רק מושפע ומקבל מהאדון שלו.

---

127. בראשית יב, ב.
128. דברים כ, טז.
129. במאמר לפרשת שלח, בביאור טומאת הכנענים שגרמה לחטא המרגלים.
130. ראה חגיגה ד ע"א.

וזה הטעם שאצל העבד אין מושג של נישואין, וכמו שאמרו חז״ל[131]: ״עבדא בהפקירא ניחא ליה״. כי כל המושג של נישואין הוא חיבור של המשפיע אל המקבל. אבל אצל העבד אין כלל את הכח של השפעת רוח חיים, ולכן הוא אינו יכול להיכנס למסגרת של השפעה.

ומעתה, נמצא שאת ארץ כנען נתן הקב״ה בידי כנען שאין להם חיות עצמית ואין ביכולתם להשפיע בארץ.

ויש להבין, מדוע הארץ ניתנה מתחילה דוקא בידי אומה כזו שאין לה חיבור לכלום ואין לה כח השפעה כלל?

ארץ ריקה עדיפה על ארץ שהוכנסה בה רוח שאינה נכונה

אך השאלה היא עצמה התשובה!

דוקא משום שאנשי כנען הם עבדים ריקים מתוכן שאינם מחוברים לשום מקור ואינם יכולים להשפיע כלום בארץ, דוקא לכן הושיב אותם הקב״ה בארץ.

משום שהקב״ה רצה לשמור את ארץ ישראל ריקה ונקיה מכל השפעה של טומאה. ואילו הארץ היתה ניתנת ביד אומה אחרת - הם היו מטמאים אותה בהשפעות פעילות של דרך טומאה, מה שאין כן כעת שאנשי כנען השאירו את הארץ בריקנות מכל תוכן.

ומעתה תפקידו של אברהם אבינו היה לקחת את ׳ארץ כנען׳ שהיא ארץ ריקה מכל תוכן, ולהפוך אותה ל׳ארץ ישראל׳ שמחוברת להארת הקב״ה שבשמים.

׳ארור כנען עבד עבדים׳ – העבדות היא התיקון

והנה, הדרך בה אברהם אבינו הפך את הארץ מריקנית למלאת תוכן, התחילה כבר בלקיחת ״עבד כנעני״ - אליעזר, והכנסתו תחת כנפי הקדושה.

וכך מבאר השפת אמת את הפסוק ״ארור כנען עבד עבדים יהיה לאחיו״:

> אין כוונת הפסוק שכנען הוא ארור **משום שהוא עבד** - שאם כן, לא היה אברהם אבינו מחזיק עבד ארור בביתו.
>
> אלא להיפך: כנען הוא ארור כשהוא **אינו עבד**, אבל כשהוא עבד - **זהו תיקונו**, ואז הוא ברוך.

131. גיטין יג ע״א. וכן הנשים הושוו לקרקע (יבמות סג.), ואף עבדים הוקשו לקרקעות (קידושין כב:).

וזה לשון השפת אמת[132]:

> אליעזר היה כנען, ונאמר "ארור כנען עבד עבדים יהיה". ובודאי נח נתן לו בזה **עצה איך שיצא מכלל הארור על ידי העבדות**. כי ראה והבין שאינו יכול להיות בפני עצמו, כי הארור דבוק בו. ונתן לו עצה להיות עבד. **ועל ידי שהוא עבד למי שהוא בברכה יוכל לתקן נפשו**. ואליעזר השכיל זאת.

ומוסיף השפת אמת, שמטעם זה מצינו בגמרא[133] שיש מי שאומר שהיציאה לחירות היא חוב לעבד עצמו:

> כי מאחר שכתוב "לעולם בהם תעבודו" צריך להיות כך. כי אם היה כנען בן חורין היה מחריב העולם על ידי שהארור דבוק בו.
>
> וראשי תיבות "לעולם בהם תעבודו" הוא **תבל**, שהוא תיקון העולם מה שהוא עבד... ולכן איכא למ"ד כי חוב הוא לעבד שיצא לחירות מטעם הנ"ל, **כי העבדות טוב לו**.

'ברוך' – החיבור למקור ההשפעה

ונבאר עוד:

'**ברוך**' פירושו - שיש חיבור למקור ההשפעה העליון. 'ארור' פירושו - שיש ניתוק ממנו, ואין חיבור.

לכנען אין יכולת להתחבר למקור ההשפעה העליון בכוחות עצמו, מיניה וביה. אבל יש לו אפשרות להיות ברוך על ידי שהוא נעשה טפל לאדונו ה'ברוך'!

כאשר אליעזר מטפיל את עצמו לגמרי לאברהם אבינו, עד שהוא נעשה כאילו חלק ממנו - הוא נעשה שותף בכח הברכה. ובזה הוא נהפך בעצמו להיות 'ברוך'.

כעת מתיישבת הסתירה ששאלנו על מהותו של אליעזר:

אליעזר יכול היה להיות בדרגה העליונה של "דולה ומשקה" ו"זיו איקונין שלו דומה לו", ובכל זאת להיקרא 'ארור'. כי כל מעלתו היתה רק מכח הדבקות באברהם, ואילו מצד עצמו - לא היה בו חיבור עצמי למקור הברכה.

*

---

132. חיי שרה תרמ"ט.

133. ראה גיטין יא ע"ב.

ביטול רצונו של אליעזר הפך אותו לצינור לברכה

כעת נשוב לשאלה: מדוע נקודת המהפך של אליעזר מ'ארור' ל'ברוך' היתה דוקא בשליחות להביא אשה ליצחק אבינו?

התשובה הפשוטה היא: שכידוע אליעזר רצה שבתו תינשא ליצחק[134]. אולם הוא ויתר על כך, וביטל את רצונו כדי להביא ליצחק אשה המתאימה לו, שעל ידה יוכל להעמיד זרע קודש - 'זרע ברך ה''.

בטירחה הזו ובמסירות הנפש הזו שעשה בנאמנות לרצון אדונו, כדי להמשיך את הברכה של אברהם אבינו בעולם - הוא עצמו נהפך להיות 'ברוך'.

'וראה בנים לבניך' – ברית המילה והמשכת הדורות

אולם יש בזה מהלך הרבה יותר עמוק -

כח הברכה של אברהם אבינו מתבטא בשני דברים: האחד - בירושת הארץ, והשני - בברית המילה. וכאמור, שניהם תלויים זה בזה, שהרי הקב"ה אמר לו שירש את הארץ בזכות ברית המילה.

והנה, כשאב עושה ברית מילה לבנו, הוא לא דואג רק לקדושת הנימול בעצמו, אלא בעיקר **להשפעה שעתידה לצאת ממנו בדור הבא**, שעל ידי המילה היא תהיה באופן קדוש ומתוקן.

כלומר, כאשר אברהם מל את יצחק, הוא לא דאג רק ליצחק שיהיה שלם ותמים, אלא הוא דאג לכך **שיעקב** ייוולד בקדושה ובטהרה ובשלימות.

על זה נאמר[135]:

וּרְאֵה **בָנִים לִבָנֶיךָ**, שָׁלוֹם עַל יִשְׂרָאֵל.

השלימות של האדם אינה נגמרת בהולדת הבנים, אלא רק כשגם הילדים האלו יביאו את הדורות הבאים בצורה מתוקנת.

ולאור זאת מובן, שכאשר אליעזר טרח להביא אשה מתאימה ליצחק, היה בזה התבטלות וסיוע **לאברהם** להיות 'ברכה' בעצמו, כי רק על ידי מה שיצחק בנו יעמיד זרע ברוך, הוא עצמו יהיה כלי ברכה נכון להביא את יעקב והשבטים.

*

134. ראה רש"י בראשית כד, לט.
135. תהלים קכח, ו.

גלגול אליעזר בכלב בן יפונה

והנה, כתב האריז״ל[136] שאליעזר עבד אברהם התגלגל בכלב בן יפונה.

ובזה מבאר הבני ישששכר[137] את מה שתמהו כל המפרשים על דברי אברהם אבינו בברית בין הבתרים[138]:

> וַיֹּאמֶר אַבְרָם: אֲדֹנָי ה׳, מַה תִּתֶּן לִי וְאָנֹכִי הוֹלֵךְ עֲרִירִי, וּבֶן מֶשֶׁק בֵּיתִי הוּא דַּמֶּשֶׂק אֱלִיעֶזֶר... הֵן לִי לֹא נָתַתָּה זָרַע, וְהִנֵּה בֶן בֵּיתִי יוֹרֵשׁ אֹתִי. וְהִנֵּה דְבַר ה׳ אֵלָיו לֵאמֹר: לֹא יִירָשְׁךָ זֶה, כִּי אִם אֲשֶׁר יֵצֵא מִמֵּעֶיךָ הוּא יִירָשֶׁךָ.

וקשה: מדוע הנושא שעליו מדבר אברהם הוא הירושה, האם בן ביתו יורש אותו או בנו יורש אותו, וכי בקשת הבנים הם כדי שיהיה מי שירש אותו?

אלא מבאר ה״בני ישששכר״, שאברהם ראה ברוח הקודש שאליעזר יירש אותו, וראה גם שהוא ראוי לכך, כי הוא דולה ומשקה מתורת רבו. ואמת ראה:

> וכל זאת אמת, כי אליעזר עבד אברהם נתגלגל בכלב בן יפונה, כמקובל בידינו מהאריז״ל, אשר לבעבור זה הלך כלב לחברון להתפלל על קבר אדוניו שיהיה ניצול מעצת מרגלים, והנה הש״י הבטיחו שיתן לו לנחלה הארץ אשר דרך בה, וכן היה **״ויתנו לכלב את חברון״**, והנה **ירש גם מקום כבודו של אברהם - מערת המכפלה.**

ועל כך השיבו הקב״ה:

> הש״י לא דחה דבריו לומר לו שלא ראה יפה, אבל **אמת ראה ברוח הקודש אשר העבד הזה יירשנו**. ואף על פי כן ״לא יירשך זה״ העבד כאשר הוא, כי אם אשר יצא ממעיך הוא יירשך... **כי נתגלגל העבד בכלב בן יפונה, יוצא חלציו של אברהם, והוא ירש את מקום כבודו של אברהם.**

נמצא, שאליעזר אכן ירש את אברהם - אבל לא כ׳עבד ארור׳, אלא לאחר שנהפך ל׳ברוך׳, והתגלגל בכלב בן יפונה שבא מזרעו של אברהם.

חטא המרגלים – להשאיר את הארץ בבחינת ׳ארץ כנען׳

ומעתה נבין את מקומו של כלב בן יפונה בתיקון הארץ.

כאמור, ענינה של ארץ ישראל הוא להיות מקום שבו מכניסים את ברכת ה׳ בארץ.

---

136. שער הגלגולים, הקדמה לו.
137. בני יששכר, מאמרי חודש סיון, מאמר ה. וכן במאמרי חודש אדר, מאמר י.
138. בראשית טו, ב-ד.

והנה, כאשר כלל ישראל עמדו לרשת את הארץ, שלח משה רבינו מרגלים, ובתוכם יהושע וכלב. באותה שעה הארץ היתה עדיין 'ארץ כנען', והכיבוש היה צריך להיעשות על ידי שיראו בה את ברכת ה', וכל עוד שלא נסתיימה הכנסת הקדושה אל הארץ היא עדיין נקראת 'ארץ כנען' מחמת חסרונה המובנה[139].

אילו כל המרגלים היו אומרים "טובה הארץ מאד מאד", ורואים בה את ברכת ה' - היו כובשים את הארץ ומביאים אותה לתיקונה, והופכים אותה מ"ארץ כנען" ל"ארץ ישראל".

אבל כשלא ראו בה את הברכה - נמצא שהם השאירו אותה במצב של 'ארץ כנען'. וזה היה חטא המרגלים: להשאיר את הארץ נמוכה, בדרגה של נפש כנענית וריקה.

'ועבדי כלב עקב היתה רוח אחרת עמו'

אבל על כלב נאמר[140]:

וְעַבְדִּי כָלֵב עֵקֶב הָיְתָה רוּחַ אַחֶרֶת עִמּוֹ וַיְמַלֵּא אַחֲרָי, וַהֲבִיאֹתִיו אֶל הָאָרֶץ אֲשֶׁר בָּא שָׁמָּה.

'עבדי כלב' - זה אליעזר עבד אברהם שהתגלגל בכלב, ולכן מודגש בו התואר 'עבדי'.

והכח שלו היה במה ש"רוח אחרת עמו". כלומר, הוא כעת במצב של 'ברוך' - בבחינת 'זכר' המשפיע. יש לו 'רוח' אחרת המשפיעה על ה'נפש', ויש בכוחו להשפיע רוח של ברכה בתוך ארץ ישראל.

כלב התפלל במערת המכפלה – מקום חיבור הוי"ה באדנות

והנה, חז"ל אומרים[141] שכלב הלך ונשתטח על קברי אבות בחברון. ויש להבין, מדוע דוקא שם?

בפשטות, משום שרצה לקבל השפעה מאברהם אבינו, ולהשפיע את הברכה שלו בארץ. אבל יש בזה עומק גדול יותר -

---

139. וז"ל הרמ"ע מפאנו ב"יונת אלם" פרק טו: "וידוע כי ארץ ישראל נקראת תמיד ארץ כנען אפילו בשעת כבוש וחלוק. ובפרשת מסעי כתיב כי אתם באים אל הארץ כנען בה"א הידיעה כאלו יאמר אל הארץ שהיא כנען. ואל תתמה כי זה השם יצדק אליה על שם הכניעה לפני אלקינו שבשמים שחוייבנו בה כפלי כפלים בארץ הקדושה כי שם נגלה אלינו אלקי ישראל מושיע מיתר הארצות באשר הוא שם אל מסתתר אע"פ שלפי האמת שכינה בכל מקום. ובזוהר אמרו (שנקרא) [שנקראת] כן כדי שלא תזוח דעתינו בה כי היא ניתנה לנו על תנאי ולא להקרא שמותינו עליה רק אם בחקותיו יתברך נלך".

140. במדבר יד, כד.

141. סוטה לד ע"ב.

כפי שראינו בתחילת דברינו - 'חברון' היא המקום שבו מתחבר שם אדנות עם שם הוי"ה. זו המלכות המושלמת של הקב"ה בבריאה, שלימות הבריאה, זיווג מלא וחיבור גמור של הגילוי האלוקי שבשם "הוי"ה" לתוך הגילוי של שם אדנו"ת בארץ.

וזהו סוד 'מערת המכפלה' - ה' כפולה. כי במקום הזה מתחבר הגילוי העליון - ה' הראשונה שבשם הוי"ה, במלכות שבארץ התחתונה - ה' אחרונה שבשם הוי"ה, ובזה השם הוי"ה מתחבר בתוך שם אדנות.

וזה גם עניינו של שם הוי"ה כפי שמתגלה בספירת ה"מלכות" שהוא במילוי 'ב"ן' - שם הוי"ה במילוי ההי"ן (יו"ד ה"ה וא"ו ה"ה), שכל אותיות המילוי שלו כפולים - להורות על חיבור שמים וארץ.

ולכן גימטריה 'כלב' עולה נ"ב - ב"ן, כי הוא נשיא של שבט יהודה שעניינם הוא לגלות את הגילוי העליון בארץ התחתונה.

וכדי לינוק מהמקום הזה, ולקבל כח לומר 'טובה הארץ מאוד מאוד', ובזה להפוך את הארץ מ'ארץ כנען' ל'ארץ ישראל' - הוא הלך למערת המכפלה, ומשך משם את ההשפעה של "ברוך ה'" כדי להבריך את שם הוי"ה בתוך הארץ.

ובהמשך כשחילקו את הארץ, כלב ירש את העיר חברון - מקום החיבור. שזה עניינו.

ולכן גם "מלכות בית דוד" החלה בשבע שנים בחברון, כפי שיבואר בהמשך.

*

שני סוגי מיתה – 'ותמת שרה בקרית ארבע'

ובזה נבאר את דברי הזוהר הקדוש, שמיתתה של שרה היתה "בקרית ארבע" ולא על ידי הנחש.

כי יש שני סוגים של אנשים שנפטרים מן העולם:

יש אדם שמת על ידי מלאך המות. פירוש הדבר, שנשארה דבוקה בו בחינה מסוימת מחטא אדם הראשון, ובאותה נקודה של הפגם שנשאר בו - כבר אין לו זכות קיום, ולכן הוא מת.

אבל יש אדם שאין בו שום פגם, ואין לו שום חיבור ל'ארור', לחדלון, לנחש ולריקנות. הוא מחובר לגמרי להקב"ה. ואם כן, מדוע הוא מת?

התשובה היא, שבאמת הוא אינו מת. אלא הוא מגיע לתכלית החיבור שבין המלכות לגילוי העליון, ואין כלים בעולם הזה להכיל זאת. וזה נקרא 'פתחו של גן עדן' שבמערת המכפלה.

וזה הסיבה שנאמר "ותמת שרה **בקרית ארבע**", כיון שהיא היתה מחברת שמים וארץ, וענינה הוא 'קרית ארבע' - המקום שבו מתחברות ארבע אותיות הוי"ה העליונות עם ארבע אותיות אדנות התחתונות.

מיתתה היתה רק משום שהגיעה לדבקיות עליונה ביותר, ומעתה מובן מדוע 'רגליה הביאוה' דוקא לשם - כי שם היה מקום דבקותה ותיקונה.

ארבע מאות שקל – להפוך את הקללה לברכה

ומעתה נבין גם את מה שקניית המערה היתה דוקא בסכום של **ארבע** מאות שקל כסף.

מבואר בספרים[142], שמטרת אברהם היתה להפוך את בחינת 'ארבע מאות' של הטומאה - כמו שמצינו שעשיו בא לקראת יעקב עם "אַרְבַּע מֵאוֹת אִישׁ עִמּוֹ"[143], כנגד ארבע רגלי המרכבה של הטומאה.

ועל ידי ארבע מאות שקל כסף - שקלים של 'כיסופין' ודבקות בה' - הפך את הקללה לברכה, וגאל את מקום מערת המכפלה[144].

זו היתה הפעולה הראשונה של אברהם אבינו במסגרת גאולת הארץ. ולכן לא הסתפק במתנה, אלא שילם "כסף מלא" - כי בכסף הזה עצמו נעשה התיקון.

דוד המלך – מלכות שהתחילה בחברון ומאה ברכות

ואין זה מקרה שמלכות בית דוד התחילה דוקא בחברון[145]. כי דוד הוא סמל המלכות - המקום המחבר את ההשפעה העליונה עם העולם שלמטה, וחברון היא מקום החיבור הזה.

ועוד מצינו, שדוד המלך הוא זה שתיקן מאה ברכות בכל יום[146]. בזה השלים את התיקון של אברהם אבינו - "והיה ברכה".

---

142. מגלה עמוקות פרשת נח, לך לך.
143. בראשית לב, ז.
144. זוהר הקדוש קכג ע"ב.
145. שמואל ב' ב, יא.
146. במדבר רבה יח, כא.

סיכום:

עיקר עבודתו של אברהם היה ״והיה ברכה״ - להשפיע את ברכת השמים בתוך הארץ.

והוא עשה זאת בכמה שלבים -

א. קניית מערת המכפלה, מקום החיבור, וקבורת שרה בקרית ארבע.

ב. הפיכת אליעזר מ׳ארור׳ ל׳ברוך׳.

ובסוף התהליך, בזכות זה, ירשו ישראל את הארץ על ידי כלב שהיתה ״רוח אחרת עמו״, ונגאלה הארץ מארץ כנען לארץ ישראל.

*

מדוע אי אפשר לתקן אשה מבנות כנען

נותר לנו לבאר את הקושיה העצומה ששאלנו: אם אליעזר יכול להיהפך לברוך, מדוע אי אפשר לקחת ליצחק אשה מבנות כנען ולתקן אותה?

שאלה דומה יש לשאול: מדוע יהודי הנושא נכרית רח״ל הולד הולך אחר אמו ודינו כנכרי[147], הלא אם האשה היא בסך הכל כלי טפל לבעלה, מדוע הולד הולך אחריה?

אלא רואים מכאן, שנכון אמנם שהאב נותן את החיות, אבל האשה צריכה להיות כלי ראוי לקבל - כלי שיכול להידבק ב׳ברוך׳. וכאשר הכלי עצמו אינו נאמן ואינו מחובר, אין לו יכולת לקבל השפעה.

כניעה ריקה וכניעה של תוכן

ונוסיף ונבאר את הדברים עוד יותר:

׳כנען׳ הוא מלשון **כניעה**, וזה מתאים לעבד שהוא כנוע.

ובזה מבאר הרמ״ע מפאנו[148] את שמה של הארץ:

> הארץ כנען זה השם יצדק אליה על שם הכניעה לפני אלהינו שבשמים שחוייבנו בה כפלי כפלים בארץ הקדושה, כי שם נגלה אלינו אלהי ישראל מושיע.

אבל יש שתי סוגי כניעה: יש כניעה שהיא מתוך בחירה, ויש כניעה שהיא מתוך אפסות.

---

147. קידושין סח ע״ב.
148. יונת אלם פרק טו.

דומה הדבר להבדל שבין **ענוה לשפלות**. שפלות היא חולשת אופי: "אין לי מקום, אינני שוה כלום", וזו מידה מגונה מאוד. אבל ענוה באה מבחירה, והיא כניעה **למשהו שגדול ממני**.

כלומר, 'ארץ כנען' נושאת בשמה את שתי האפשרויות: כניעה ריקה - כנען הארור, וכניעה עליונה - הכניעה לפני הקב"ה, שבה חיים ישראל בארץ הקדושה. **ותיקון הארץ הוא להפוך את הכניעה הריקה לכניעה של תוכן.**

'כנען' הוא כניעה בלי תוכן, ואז האדם נכנע לכוחות השפלים הנמצאים בתוכו ומובילים אותו לעברי פי פחת, ולכן בארץ 'כנען' נמצאים הכוחות השפלים ביותר, "כְּמַעֲשֵׂה אֶרֶץ כְּנַעַן"[149]. לעומת זאת, אדם הכנוע **למשהו גדול** - הוא מחובר למטרות. הוא עבד להקב"ה, ולא אדם חסר כל יכולת חיבור.

ומעתה מובן ההבדל: אליעזר, שהיה עבד, יכול היה להפוך את כניעתו לכניעה של תוכן - על ידי ביטולו לאברהם. אבל אשה מבנות כנען, היא כלי פגום בעצם, שאין לה תוך לקבל את ההשפעה כלל, ולכן אין בה את הכח להיות נאמנה ומחוברת, אינה יכולה להיות הכלי שדרכו יימשך ברכת ה'.

זה היסוד שאנו לומדים מאליעזר עבד אברהם.

מי שנשאר בכניעה ריקה - בשפלות של "אינני כלום" - נשאר 'ארור', מנותק ממקור הברכה, ואינו יכול להשפיע מאומה.

אבל מי שזוכה להיות 'עבד משכיל', ומבטל את עצמו אל מקור הברכה - הוא נעשה צינור לברכה, ומתהפך מ'ארור' ל'ברוך'.

149. ויקרא יח, ג.